

Зарубіжні авторські зібрання

Франц

Листи
до Феліції
(1913)

Харків
«ФОЛІО»
2020

Січень

31.12.1912 — 1.01.1913

Коли сьогодні ввечері, о восьмій, я ще лежав у ліжку, ні втомлений, ні бадьорий, але не годен піднятися, пригнічений загальним новорічним гармидером, який навколо мене закручується, коли я так лежав, кинутий усіма, як собака, і вибирав з двох можливостей — або лишитися вдома, або провести вечір з добрими знайомими (тільки-но стрелила опівнічна гармата, радісні крики з моста і з вулиці, хоча на ній начебто ні душі, бій годинника і дзвонів звідусіль), — в той час як вибір цей тільки збільшував мою невтішну печаль і гірку замкнутість, а єдиною справою моїх очей, здавалося, лишається тільки безцільне блукання по стелі, — я раптом подумав, як же сильно мушу радіти, що через нещастя зараз не з Тобою. Щастя Твого погляду, щастя першої розмови, щастя сховати обличчя у Тебе на колінах — мені довелося б сплатити все це занадто дорогою ціною, сплатити тим, що Ти втекла б від мене, втекла б неодмінно і в сльозах, адже Ти сама доброта, але чим би мені зарадили Твої сльози? І міг би я побігти за Тобою — я, відданий Тобі, як ніхто на світі? (Як же вони там, за вікном, горланять у нашому тихому, віддаленому від головних вулиць районі!) Але на все це сам я не маю відповідати, відповідай, кохана, Ти, але відповідай після ретельних роздумів, які не залишають місця для сумнівів. Я почну з найдрібніших, незначних питань, які з часом ускладнюватиму.

Припустимо, завдяки надто щасливому збігу обставин нам випала нагода кілька днів пробути разом в якому-небудь місті, припустимо, у Франкфурті. Ми домовилися другого вечора піти в театр, я маю забрати Тебе з виставки. Ти

наспіх і лише насилу-силу закінчила всі свої важливі справи, аби встигнути вчасно, і тепер мене чекаєш. Але чекаєш марно, я не приходжу, і про просте випадкове запізнення вже не може бути мови, всі терміни, на які в подібних ситуаціях пристає навіть найдобріша людина, давно спливли. І від мене жодної звістки, щоб розвіяти Твоє здивування; за цей час Ти могла б, не поспішаючи і до пуття, залагодити всі свої службові потреби, спокійно переодягнутися, бо в театр ми вже все одно спізналися. Звичайного переочення з мого боку Ти навіть припустити не можеш, Ти, можливо, навіть трохи стривожена, чи не сталося, бува, щось зі мною, і, нарешті, раптово зважившись, — так і чую Твій голос, який віддає наказ візникові, — їдеш до мене в готель і просиш провести Тебе до мене в номер. І що ж Ти бачиш? О восьмій вечора (тепер я переписую першу сторінку свого листа) я досі лежу в ліжку, ні втомлений, ні бадьорий, запевняю, що не годен піднятися, скаржуся на все на світі і даю підстави припускати, що головні скарги ще попереду, намагаюся, погладжуючи Твою руку і запобігливо ловлячи в темряві Твій блукаючий погляд, виправити свій жажливий промах, всією своєю поведінкою і виглядом, проте, виказуючи те, що насправді готовий цю ж секунду і в повному обсязі повторити цей промах ще раз. При цьому я навіть не надто обтяжую себе поясненнями. Зате несумісність нашу видно мені так чітко і в кожній дрібниці, що на Твоєму місці я ні секунди б біля мого ліжка не барився, а в пориві досади і відчаю підніс би парасольку і з усією силою її об мене розтрощив.

Не забудь, кохана, що подія, мною описана, насправді скоріше зовсім неможлива. У Франкфурті, наприклад, якщо мені не дозволять перебувати в виставкових павільйонах невідхідно, я, скоріш за все, чекаючи на Тебе, цілий день стирчатиму біля дверей; судячи з усього, я і в театрі триматимуся не інакше, себто буду швидше настирливий, ніж неуважний. І при цьому я хочу надчіткої відповіді на своє

питання, відповіді, неупередженої всіма сторонами, тобто і з боку дійсності, — тому я і питання своє ставлю надчітко. Отже, відповідай, найулюбленіша ученице, відповідай вчителю, який в безмежності своєї любові і свого безталання хотів би часом зникнути з лиця землі до неправдоподібності безслідно.

У Твоєму останньому листі зустрічається фраза, Ти одного разу її вже писала, я, по моєму, теж: «Нам одне без одного ніяк не можна». Це так, кохана, тисячу разів так, у мене, наприклад, зараз, у перші години Нового року, немає бажання сильнішого і безглуздішого, ніж те, щоб зап'ястя наші, Твоєї лівої і моєї правої руки, були пов'язані нерозривно. Не знаю навіть до ладу, чому мені саме це спало на думку, може, тому, що переді мною зараз книга про французьку революцію зі свідченнями сучасників, а ще, можливо, тому, що, напевно, все ж можливо — хоч я ніде про це не читав і не чув — ось так, нерозривною парою, зійти на ешафот. — Та що ж це таке лізе мені в голову, яка, до речі, бідолашному моєму романові нічого сьогодні повідомити не схотіла. Це все число 13 у даті Нового року. Але навіть найкраща цифра 13 не завадить мені, кохана моя, пригорнути Тебе до себе чимраз ближче, ближче, ближче. Тільки де Ти зараз? З якої новорічної компанії я Тебе вихоплюю?

Франц

1.XII.12 [1 січня 1913 р.]

Кохана, лише кілька слів про вечір новорічного дня. Знаєш, що зараз найбільше мене хвилює? Тільки сьогодні, у середу, отримав я Твій великий, гарний лист, який мав прийти вчора, у вівторок, з другою поштою. Тепер Ти пишеш: «Але у неділю вранці Ти теж вочевидь отримаєш листа» і маєш на увазі під неділею, очевидно, сьогоднішній Новий рік. Гарзд, але я не отримав того другого листа, і в конторі його не було. Тоді він, мабуть, прийде у квартиру лише завтра,

коли я буду в конторі. Що ж, накажу негайно привезти його в контору, але чи він не забудеться, чи доправиться вчасно, чи не лежатиме в конторі ще один лист? Отже, кохана, це мої турботи. Клята пошта! Клята відстань!

Як добре Ти ставишся до мене в сьогоднішньому листі! Як Ти можеш мені подарувати і зрозуміти мої турботи! Постривай, я ще сьогодні ввечері подякую Тобі за це. Кохана, прощай, у мене тупа, велика, несосвітенно дурна голова, і ліве око трохи посмикується, тож мені слід бути серед людей. Чому б тоді й ні? Я все ще досить добрий для них, тому що, хай і перебуваю у своєму відносно найкращому стані, проте до них не належу.

Мене тішить Ойленбергове «Подолання», і люди поняття про нього зеленого не мають, але раді за його премію Шиллера¹ і 12 з гаком тисяч марок, які, як розказував Верфель, він отримує від Ровольта щороку. Я неабияк заздрю йому в цьому, бо ж перетягнув тебе до себе, Феліціє. Тепер залишайся тут!

Франц

02.01.13

Але це абсолютно незрозуміло для мене, кохана, тільки-но я вирішив лягати спати, як приходить Твоя телеграма. Що ж робить берлінська пошта? Тобі принесли листа в квартиру на Новий рік, еге ж? Гаразд, в новорічну ніч я написав Тобі величезного листа і кинув його в новорічний ранок, тож Ти мала б отримати його сьогодні, 2-го, о 9-й ранку. Крім того, я, потішений Твоїм листом, написав Тобі у новорічний день у другій половині дня ще один і кинув його відразу, Ти, певно, отримала його о 10-й ранку. Нарешті я написав листа сьогодні ввечері, отримаєш, мабуть, Ти його завтра, 3-го, о 9-й ранку. Бачиш, що до мене, ко-

¹ Герберт Ойленберг отримав премію Шиллера в 1912 р. за п'єсу «Белінда».

хана, моєї вини нема. Моя пошта досить божевільна, Твої листи від 30-го та 31-го я отримав лише сьогодні, 2-го, а от Твоя новорічна листівка справді була в конторі. Чому нас так утискають? Хіба ж ми загалом так очевидно тішимось? Зараз біжу, щоб відправити цього листа негайною поштою.

Франц

2.01.1913

Вже дуже пізно, моя бідна, змучена кохана. Після не надто навіть поганої, але занадто короткої роботи я знову просидів без діла, відкинувшись у кріслі, і ось уже знову пізнісінько.

Не знаю, чи вірити серйозно у те, що мої листи затримуються, хоч переді мною і лежить Твоя телеграма, і я б вважав за краще довгісінькими своїми кроками до Берліна добігти, аби на місці і якнайшвидше з'ясувати справу. Як це взагалі можливо, щоб два, поза сумнівом, правильно надписані, та ще й із зазначенням зворотної адреси відіслані листи одного й того ж таки дня, але навіть з різною поштою, тобто в різних поштових мішках, — і раптом загубились? Я навіть уявити собі цього не можу. Якщо це і справді сталося, тоді на що взагалі можна покластися, так усі листи почнуть пропадати, зокрема і цей, і тільки телеграма ще якось дійде. У нас один вихід — покидати пера і бігти одне одному назустріч.

Кохана, тільки прошу Тебе, здійнявши руки прошу, не треба ревнувати до мого роману. Якщо мешканці роману помітять Твої ревності, вони розбіжаться, я і так з останніх сил, за край сукні, їх утримую. І врахуй, якщо вони від мене втечуть, мені ж доведеться поквипитися за ними навздогін, нехай навіть в пекло, звідки вони взагалі всі й вийшли. Роман — це я, і мої історії — це я, благаю Тебе, де ж тут бодай найменше місце для ревностей? Усі мої люди, якщо все у мене гаразд, і так руч об руч прямо біжать до Тебе, щоб

урешті-решт Тобі прислужитися. Зрозуміло, і в Твоїй присутності я теж не зможу від роману відірватися, а якщо б зміг, було б зовсім зле, бо тільки завдяки письменництву я ще як то тримаюся за життя, тримаюся за той човен¹, в якому Ти, Феліціє, стоїш. Досить сумно тільки, що мені не вдається як слід з ним впоратися. Але одне зрозумій, кохана Феліціє: я втрачу Тебе і втрачу все, якщо коли-небудь залишуся без письменства.

Через книжку мою² не переживай, моя балаканина з цього приводу — лише наслідок поганого настрою тяжкого вечора. Я тоді чомусь вирішив, що кращий засіб осолодити Тобі мою книгу — це обсипати Тебе безглуздими докорами. Принагідно, на дозвіллі прочитаєш. Та й як, врешті-решт, вона може залишитися Тобі чужою! Навіть якщо Ти опиратимешся, вона сама приверне Тебе до себе, якщо тільки вона справді надійний мій посланець.

Франц

[На берегах аркуша]

Я насправді не знаю, якому ж листу надало загубитися, тому, де мова про Наполеона і дітей чи про Франкфурт?

Горе Тобі, кохана, якщо Ти хоч раз піднімешся вночі з наміром мені писати! Горе Тобі! З якою колежанкою Ти бігла додому 30-го? Ревниве питання: що Твій батько говорить про [Бродового] «Арнольда Беера»?

3.01.1913

Звичайно, кохана, не треба було мені кидати писати, звичайно, я занадто рано сьогодні закінчив, ще тільки початок другої, але відразу вже трохи переважала бажання, хоч і сильне, хоч це і було радше не огида, а слабкість, — от

¹ Образ човна, мабуть, пов'язаний з тим, який Кафка виводить у своєму листі від 3 грудня 1912 р.

² Див. лист Кафки від 29—30 грудня 1912 р.

я і зупинився. Будь ласка, кохана, коли прочитаєш ці рядки, кивни мені на знак того, що я правильно зробив, тоді воно і справді буде правильно.

Здається мені, ми обмінюємося одне з одним тривогами. Сьогодні в неспокої був я. Мені б дуже хотілося знати, отримала Ти мої листи чи ні? Сьогодні вдень були секунди, коли здавалося, що наступної миті, якщо мене зараз же не перенесе до Тебе, я просто не переживу. Ще вчора вночі, написавши і заклеївши попередній лист, вже лежачи в ліжку, я раптом подумав, що вся історія з моїми не доправленими листами пояснюється, можливо, підступами якої-небудь з дамунь у вашому бюро, яка з хтивої шкідливості їх приховала, щоб вручити їх Тобі лише ввечері. Цікаво, чи підтвердяться мої здогадки.

Твоєму закладові на пляшку шампанського я неабияк здивувався. Річ у тому, що і сам я, щоправда, перед літаними, але, здається мені, на десятирічний термін, побився об схожий заклад зі своїм добрим знайомим щодо свого весілля. Я навіть виписав йому письмове зобов'язання, яке досі у нього на руках. І забув би геть, якби цими днями, через багато років, сам знайомий раптом ніби навмисне мені про це не нагадав. Причому йшлося теж про шампанське, правда, якщо не помиляюся, цілих десять пляшок, причому найдорожчого. Ймовірно, я тоді надумав влаштувати за десять років розкішну холостяцьку гулянку, сподіваючись, що за цей час і шампанське усмакую, чого, на жаль, досі так і не відбулось. Як Ти, напевно, здогадуєшся, до закладу дійшло в ту давно минулу і нібито гулящу пору, коли я багато ночей просиджував у шинках, але нічого при цьому не пив. Судячи з назв, шикарні були заклади: «Трокадеро», «Ельдорадо» і все в тому ж дусі. А тепер що? Тепер серед ночі я стою на вулиці американського міста і, немов у бочку, вливаю в себе невідомі мені напої¹.

¹ Кафка натякає на сцену з незакінченого роману «Америка».